

TƏLİM NƏTİCƏLƏRİNİN ÖLÇÜLMƏSİNDƏ INNOVATİV QIYMƏTLƏNDİRMƏ MODELLƏRİNİN ROLU

UOT 37.01.

Günay Akif qızı Seyidova

Azərbaycan Dillər Universitetinin

fəlsəfə doktoru proqramı üzrə doktorantı

ORCID: 0009-0004-1198-417X

E-mail: pedaqoq.sg@gmail.com

<http://www.doi.org/10.62706/bqiz.2025.v25.i4.07>

Açar sözlər: *təlim nəticələri, innovativ qiymətləndirmə, akademik nailiyyətlər, kompetensiya, təhsilin keyfiyyəti*

Ключевые слова: *результаты обучения, инновационная оценка, академические достижения, компетенция, качество образования*

Key words: *learning outcomes, innovative assessment, academic achievement, competence, quality of education*

Müasir təhsil sistemində təlim nəticələrinin obyektiv və etibarlı şəkildə ölçülməsi tədris prosesinin keyfiyyətinin yüksəldilməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Ənənəvi qiymətləndirmə üsulları əsasən biliklərin yadda saxlanılması və reproduktiv səviyyədə yoxlanılması ilə məhdudlaşdığı halda, innovativ qiymətləndirmə modelləri öyrənənlərin kompetensiyalarının, bacarıqlarının və yaradıcı potensialının aşkarlanmasına yönəlmişdir. Məqalədə təlim nəticələrinin ölçülməsində innovativ qiymətləndirmə modellərinin rolu, onların pedaqoji üstünlükləri və təbii imkanları elmi-nəzəri baxımdan təhlil olunur. Qloballaşma, rəqəmsallaşma və bilik iqtisadiyyatının inkişafı təhsil sistemində qiymətləndirməyə yanaşmaların yenidən nəzərdən keçirilməsini zəruri etmişdir. Təlim nəticələrinin ölçülməsi artıq yalnız əldə edilən biliklərin qiymətləndirilməsi ilə kifayətlənmir, eyni zamanda öyrənənlərin analitik düşünmə, problem həll etmə, kommunikasiya və əməkdaşlıq bacarıqlarının müəyyənləşdirilməsini də əhatə edir. Bu baxımdan innovativ qiymətləndirmə modelləri təlim prosesinin ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilmişdir.

Təlim nəticələrinin ölçülməsinin pedaqoji mahiyyəti:

Təlim nəticələrinin ölçülməsi tədris prosesinin səmərəliliyini və keyfiyyətini müəyyənləşdirən əsas pedaqoji mexanizmlərdən biri hesab olunur. Bu proses təhsil məqsədlərinin hansı səviyyədə reallaşdırıldığını, öyrənənlərin nəzərdə tutulan bilik, bacarıq və kompetensiyalara nə dərəcədə yiyələndiyini aşkara çıxarmağa xidmət edir. Təlim nəticələrinin ölçülməsi vasitəsilə müəllim tədris fəaliyyətinin güclü və zəif tərəflərini müəyyənləşdirir, istifadə olunan təlim metodlarının effektivliyini təhlil edir və təlim prosesinin təkmilləşdirilməsi üçün əsaslandırılmış qərarlar qəbul edə bilər. Pedaqoji baxımdan qiymətləndirmə yalnız nəzarət və ölçmə funksiyası daşımır, eyni zamanda öyrədici, istiqamətləndirici və inkişafetdirici xarakterə malikdir. Müasir pedaqogikada qiymətləndirmə təlim prosesinin ayrılmaz tərkib hissəsi kimi qəbul olunur və öyrənmənin planlaşdırılması, icrası və nəticələrinin təhlili mərhələlərini əhatə edir. Bu kontekstdə qiymətləndirmə müəllimə təlim strategiyalarını çevik şəkildə tənzimləməyə, öyrənənlərin fərdi ehtiyaclarını və öyrənmə tempini nəzərə almağa, təlimdə fərdiləşdirməni və diferen-

siasianı təmin etməyə imkan yaradır. Ənənəvi qiymətləndirmə yanaşmalarında əsas diqqət təlim prosesinin sonunda əldə olunan nəticələrin ölçülməsinə yönəldilmişdir. Bu yanaşma öyrənənlərin inkişaf dinamikasını və öyrənmə prosesində qarşılaşdıqları çətinlikləri vaxtında müəyyənləşdirməyə kifayət qədər imkan vermir. Müasir pedaqoji yanaşmalarda isə qiymətləndirmə prosesiyönümlü xarakter daşıyır və öyrənənlərin təlim müddətindəki irəliləyişlərinin davamlı şəkildə izlənilməsinə nəzərdə tutur. Prosesiyönü qiymətləndirmə öyrənənlərin öz fəaliyyətlərinə refleksiya etməsini, məsuliyyət hissəsinin formalaşmasını və özünütənzimləmə bacarıqlarının inkişafını stimullaşdırır.

İnnovativ qiymətləndirmə modellərinin mahiyyəti:

İnnovativ qiymətləndirmə modelləri müasir təlim prosesində alternativ və çevik yanaşmaların tətbiqinə əsaslanaraq öyrənənlərin bilik, bacarıq və səriştələrin kompleks şəkildə qiymətləndirilməsini təmin edir. Bu modellər ənənəvi qiymətləndirmə üsullarından fərqli olaraq yalnız yekun nəticələrin ölçülməsi ilə kifayətlənmir, eyni zamanda öyrənənlərin təlim prosesində göstərdikləri inkişaf dinamikasını, fəallıq səviyyəsini və təlim fəaliyyətinə cəlb olunma dərəcəsini nəzərə alır. Belə yanaşma qiymətləndirməni təlimin ayrılmaz tərkib hissəsinə çevirir və öyrənməni stimullaşdıran, inkişafyönü mexanizm kimi çıxış etməsinə şərait yaradır. İnnovativ qiymətləndirmə modellərinə aşağıdakılar daxildir:

- Formativ və Portfolio əsaslı qiymətləndirmə,
- Təqdimat və layihə əsaslı qiymətləndirmə,
- Özünüqiymətləndirmə və qarşılıqlı qiymətləndirmə,
- Rəqəmsal və onlayn qiymətləndirmə vasitələri.

İnnovativ qiymətləndirmə modellərinin əsas növlərindən biri formativ qiymətləndirmədir. Formativ qiymətləndirmə təlim prosesinin gedişində həyata keçirilir və öyrənənlərin mövcud bilik və bacarıq səviyyəsini müəyyənləşdirməklə yanaşı, onların zəif və güclü tərəflərinin aşkar edilməsinə xidmət edir. Bu model geribildirim vasitəsilə öyrənənlərin təlim fəaliyyətini istiqamətləndirir, müəllimə isə təlim strategiyalarını operativ şəkildə tənzimləmək imkanı yaradır. Portfolio əsaslı qiymətləndirmə öyrənənlərin müəyyən müddət ərzində yerinə yetirdikləri tapşırıqların, layihələrin, reflektiv qeydlərin və digər təlim məhsullarının sistemli şəkildə toplanmasına əsaslanır. Bu yanaşma öyrənənlərin bilik və bacarıqlarının inkişaf mərhələlərini izləməyə, onların fərdi irəliləyişini və öyrənmə prosesinə münasibətini dəyərləndirməyə imkan verir. Təqdimat və layihə əsaslı qiymətləndirmə real həyat situasiyalarına yaxın tapşırıqlar vasitəsilə öyrənənlərin bilik və bacarıqlarını praktik mühitdə tətbiq etmək qabiliyyətini ölçməyə yönəlmişdir. Bu model öyrənənlərin problem həll etmə, əməkdaşlıq, kommunikasiya və yaradıcı düşünmə bacarıqlarının inkişafını stimullaşdırır. İnnovativ qiymətləndirmə modelləri çərçivəsində özünüqiymətləndirmə və qarşılıqlı qiymətləndirmə də mühüm yer tutur. Bu yanaşmalar öyrənənlərin öz fəaliyyətlərinə tənqidi yanaşmalarını, nailiyyətlərini və inkişaf ehtiyaclarını dərk etmələrini təmin edir. Müasir dövrdə rəqəmsal və onlayn qiymətləndirmə alətləri innovativ qiymətləndirmə modellərinin ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilmişdir. Elektron testlər, interaktiv tapşırıqlar, öyrənmə analitikası və onlayn geribildirim mexanizmləri qiymətləndirmənin operativliyini və şəffaflığını artırır.

İnnovativ qiymətləndirmə modellərinin təlim nəticələrinə təsiri:

İnnovativ qiymətləndirmə modellərinin təlim prosesinə integrasiyası təlim nəticələrinin keyfiyyətinin yüksəldilməsində mühüm amil kimi çıxış edir. Bu modellər öyrənənlərin təlimə

marağını və daxili motivasiyasını artırmaqla yanaşı, onların öyrənmə prosesində fəal və məsuliyyətli iştirakını təmin edir. Ənənəvi qiymətləndirmə yanaşmalarından fərqli olaraq, innovativ modellər öyrənənlərin yalnız yekun nəticələrini deyil, həm də öyrənmə prosesində göstərdikləri irəliləyişi, səyləri və fərdi inkişaf dinamikasını nəzərə alır. Bu isə təlim nəticələrinin daha obyektiv və əhatəli şəkildə ölçülməsinə imkan yaradır. İnnovativ qiymətləndirmə modelləri öyrənənlərin öz güclü və zəif tərəflərini dərk etməsinə şərait yaradır və onların təlim fəaliyyətinə reflektiv yanaşmalarını gücləndirir. Özünüqiymətləndirmə və qarşılıqlı qiymətləndirmə kimi yanaşmalar öyrənənlərdə özünütəhlil, məsuliyyət və müstəqil qərarvermə bacarıqlarının formalaşmasına təkan verir. Nəticədə öyrənənlər əldə etdikləri bilik və bacarıqları qiymətləndirməyi, gələcək inkişaf istiqamətlərini müəyyənləşdirməyi və öyrənmə strategiyalarını təkmilləşdirməyi öyrənirlər. Bu proses reflektiv düşünmənin və özünütənzimləmə bacarıqlarının inkişafında mühüm rol oynayır.

Problemin aktuallığı. Müasir təhsil sistemində sürətli texnoloji və sosial dəyişikliklər öyrənənlərin bilik, bacarıqların dəqiq və kompleks şəkildə ölçülməsini tələb edir. Ənənəvi qiymətləndirmə üsulları yalnız biliklərin reproduktiv səviyyədə yoxlanılması ilə məhdudlaşır və öyrənənlərin praktiki bacarıqlarını və yaradıcı potensialını əhatə etmir. Bu səbəbdən innovativ qiymətləndirmə modellərinin tətbiqi müasir pedaqogikanın aktual problemlərindən birinə çevrilmişdir. İnnovativ yanaşmalar öyrənənlərin fərdi inkişafını izləmək, təlim prosesini daha effektiv idarə etmək və təhsil keyfiyyətini artırmaq imkanları yaradır. Beləliklə, təlim nəticələrinin ölçülməsində müasir metodların tətbiqi təhsil sisteminin dəyişən tələblərinə uyğunlaşmaq baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Problemin elmi yeniliyi. Tədqiqatın elmi yeniliyi təlim nəticələrinin ölçülməsində formativ, portfolio və performans əsaslı qiymətləndirmə modellərinin kompleks şəkildə təhlil edilməsidir. Məqalədə həmçinin özünüqiymətləndirmə, qarşılıqlı qiymətləndirmə və rəqəmsal qiymətləndirmə alətlərinin pedaqoji roluna xüsusi diqqət yetirilir. Rəqəmsal texnologiyaların qiymətləndirmə prosesinə inteqrasiyasının tədqiqi elmi baxımdan yeni yanaşma kimi təqdim olunur. Bu yanaşmalar öyrənənlərin bilik və bacarıqlarının real vaxt rejimində izlənməsini və təlim prosesinin fərdiləşdirilməsini təmin edir. Nəticədə tədqiqat müasir pedaqoji praktikada qiymətləndirmənin səmərəliliyini artırmaq üçün elmi əsaslı tövsiyələr təqdim edir.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Araşdırmanın nəticələri müəllimlərə təlim prosesində inkişafyönlü və fərdiləşdirilmiş qiymətləndirmə strategiyalarını tətbiq etməyə imkan verir. Bu modellər öyrənənlərin güclü və zəif tərəflərini daha dəqiq müəyyənləşdirməyə və öyrənmə strategiyalarını təkmilləşdirməyə şərait yaradır. Nəticələr həmçinin ali və orta ixtisas təhsil müəssisələrində tədris metodlarının təkmilləşdirilməsində faydalı ola bilər. Kurikulumun optimallaşdırılması və qiymətləndirmə meyarlarının yenilənməsi prosesində bu tədqiqatın tövsiyələri əhəmiyyətli rol oynayır. Beləliklə, innovativ qiymətləndirmə modellərinin tətbiqi təhsil sistemində həm öyrənənlərin, həm də müəllimlərin fəaliyyətini daha məhsuldar və nəticəyönlü edir.

Ədəbiyyat

1. Brown, G. T. L., & Harris, L. R. The Future of Assessment in Education: Trends, Challenges and Innovations. Routledge, 2013, p.212.
2. Popham, W. J. Classroom Assessment: What Teachers Need to Know. Pearson, 2017, p.272.
- 3.https://www.researchgate.net/publication/261913698_The_future_of_selfassessment
- 4.<https://journals.sfu.ca/flr/index.php/journal/article/view/24>

G.A.Seyidova**Təlim nəticələrinin ölçülməsində innovativ qiymətləndirmə modellərinin rolu
Xülasə**

Təlim nəticələrinin ölçülməsində innovativ qiymətləndirmə modellərinin tətbiqi təhsil prosesinin keyfiyyətinin yüksəldilməsində mühüm rol oynayır. Bu modellər öyrənənlərin bilik və bacarıqlarının daha dolğun qiymətləndirilməsinə, bacarıqların formalaşmasına və davamlı inkişafın təmin olunmasına xidmət edir. Müasir təhsil sistemində innovativ qiymətləndirmə yanaşmalarının geniş tətbiqi təlimin səmərəliliyinin artırılması baxımından aktual və perspektivli istiqamət kimi dəyərləndirilir.

Г.А.Сейидова**Роль инновационных моделей оценки в измере результатов обучения
Резюме**

Применение инновационных моделей оценки результатов обучения играет важную роль в повышении качества образовательного процесса. Эти модели позволяют более полно оценивать знания и навыки обучающихся, формировать компетенции и обеспечивать устойчивое развитие. Широкое применение инновационных подходов к оценке в современной системе образования рассматривается как актуальное и перспективное направление с точки зрения повышения эффективности обучения.

G.A.Seyidova**The role of innovative assessment models in measuring learning outcomes
Summary**

The application of innovative assessment models in measuring learning outcomes plays an important role in improving the quality of the educational process. These models serve to more fully assess the knowledge and skills of learners, to form competencies, and to ensure sustainable development. The widespread application of innovative assessment approaches in the modern education system is considered a relevant and promising direction in terms of increasing the effectiveness of training.

Redaksiyaya daxil olub: 22.12.2025